

ประเด็นว่าด้วยเรื่องรักร่วมเพศในแอฟริกา

พาดีน นิลสวัสดิ์

อาจารย์ประจำสาขาวิชา ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาดไทย

จากข่าวเมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน 2559 ที่กลุ่มประเทศแอฟริกาด้วยกันเสนอร่างข้อมติต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน สมัชชาใหญ่สหประชาชาติ เรียกร้องให้มีการหารือเรื่องความชอบด้วยกฎหมายของคำสั่งแต่งตั้ง นายวิทิต มันทราภรณ์¹ เป็นผู้เชี่ยวชาญอิสระสอบสวนการละเมิดต่อกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศคนแรกของยูเอ็น (An Independent Expert on Protection from Violence and Discrimination against Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender (LGBT) people) รวมถึงการบังคับใช้มติดังกล่าว กลุ่มผู้นำชาติแอฟริกาที่นำโดยประเทศบอสวานาได้กล่าวอ้างว่า เรื่องของรสนิยมทางเพศ (sexual orientation) และอัตลักษณ์ทางเพศ (gender identity) ไม่ได้ถูกกำหนด หรือถูกนิยามไว้ในกฎหมายระหว่างประเทศที่ว่าด้วยสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ อีกทั้งอำนาจของผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวก็ยังไม่ชัดเจนเฉพาะที่จำเป็นต่อการดำเนินงานให้สำเร็จลุล่วงได้อย่างยุติธรรม²

รายงานขององค์การสหประชาชาติระบุว่า สมาชิกยูเอ็น 193 ประเทศ มี 73 ประเทศ (คิดเป็นเกือบ 40%) มีกฎหมายที่กำหนดว่าพฤติกรรมรักร่วมเพศเดียวกันเป็นอาชญากรรม ในทวีปแอฟริกา มี 33 ประเทศ จากทั้งหมด 55 ประเทศ อาทิเช่น ชูดาน อูกันดา มอริทัวเนีย ไนจีเรีย ต่างมีกฎหมายต่อต้านการรักร่วมเพศเดียวกัน³ ประเด็นเรื่องความสัมพันธ์ของเพศเดียวกันกลายเป็นประเด็นที่ละเอียดอ่อนและล่อแหลมในสังคมของประเทศแอฟริกา เหล่าชาติแอฟริกาที่ออกมาต่อต้านครั้งนี้กล่าวอ้างว่า พฤติกรรมรักร่วมเพศ ไม่ว่าจะเป็นในลักษณะของเกย์หรือเลสเบี้ยน ล้วนแต่เป็นสิ่งแปลกปลอมที่ตะวันตก

¹ ดร.วิทิต มันทราภรณ์ อาจารย์ด้านกฎหมายระหว่างประเทศชาวไทย ได้รับการแต่งตั้งจากคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ เมื่อเดือน ก.ย. 2016 ให้เป็นผู้เชี่ยวชาญพิเศษทำหน้าที่สอบสวนการล่วงละเมิดต่อเลสเบี้ยน เกย์ คนรักร่วมเพศ และคนข้ามเพศ (LGTB) ทั่วโลก ดำรงตำแหน่งเป็นระยะเวลา 3 ปี โดยจะเดินทางไปยังประเทศต่าง ๆ เพื่อรณรงค์ด้านการละเมิดสิทธิกลุ่มแอลจีบีทีร่วมกับรัฐบาล และทำงานเพื่อปกป้องคนกลุ่มนี้

² AFP (November 22, 2016), "African Nations fail to block UN's first- ever LGBT Expert" สืบค้นจาก <http://tribune.com.pk/story/1239150/african-nations-fail-block-uns-first-ever-lgbt-expert/>

³ AFP (November 5, 2016) "African States demand UN suspend LGBT expert" สืบค้นจาก <http://us.pressfrom.com/news/world/-2279-african-states-demand-un-suspend-lgbt-expert/>

นำเข้ามาสู่สังคมของชาวแอฟริกัน อีกทั้งยังเป็นสิ่งขัดแย้งและทำลายคุณค่าของแอฟริกันดั้งเดิมที่ยึดมั่นกันมา คำถามคือ ความสัมพันธ์ของเพศเดียวกันรวมถึงเลสเบียนและคนข้ามเพศ คือสิ่งแปลกปลอมในสังคมแอฟริกาจริงหรือไม่

แอฟริกาเป็นทวีปที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ วัฒนธรรมและเรื่องทางเพศ มีรายงานการบันทึกความสัมพันธ์ของเพศเดียวกันทั้งในแบบของชายกับชาย และหญิงกับหญิง ทั้งที่เกี่ยวข้องกับกามอารมณ์และไม่เกี่ยวข้องกับกามอารมณ์ เกิดขึ้นในเผ่าต่างๆบนทวีปแอฟริกามากมาย ก่อนการเข้ามาของตะวันตก ดังเช่น ภาพเขียนในถ้ำแห่งหนึ่งของชาว San (ชาวป่าเผ่าหนึ่งในแอฟริกาตะวันออก) ใกล้กับเมือง Guruve ของประเทศซิมบับเว เป็นภาพชายสองคนกำลังร่วมกันทำพิธีกรรมทางเพศกันอยู่ ในปลายทศวรรษ 1964 มีรายงานการบันทึกของผู้แทนทหารชาวต่างชาติว่า Nzinga ราชนินีแห่งราชอาณาจักรโบโรอันโดที่ชื่อว่า Ndongo and Matamba ทางตอนเหนือของประเทศอังกโกลาในปัจจุบัน แต่งกายแบบนักรบผู้ชายได้รับความนับถือเยี่ยงกษัตริย์ มีฮาเร็มที่เต็มไปด้วยเด็กหนุ่มที่แต่งตัวเป็นหญิงมากมาย เด็กหนุ่มเหล่านั้นถูกขนานนามว่าเป็นภรรยาขององค์กษัตริย์ Nzinga บาทหลวงคนหนึ่งทำงานอยู่ทางตอนใต้ของแอฟริกาในปี 1906 ได้บรรยายการค้นพบผู้ชายที่แต่งกายเหมือนผู้หญิงที่เรียกว่า “Chibadi” มีพฤติกรรมเป็นผู้หญิง และรู้สึกอับอายหากถูกเรียกว่าเป็นผู้ชาย⁴

ในหลายสังคมชนเผ่าดั้งเดิมของแอฟริกาเชื่อว่า เพศสัมพันธ์ระหว่างเพศเดียวกันเป็นแหล่งกำเนิดของพลังวิเศษที่จะเป็นหลักประกันความอุดมสมบูรณ์ของพืชผลและการล่าสัตว์ รวมถึงการมีสุขภาพที่ดีและช่วยขับไล่วิญญาณอันชั่วร้ายอีกด้วย ดังเช่น ในประเทศอังกโกลาและนามิเบีย ชนชั้นที่เป็นผู้ทำนายหรือเรียกกันว่าหมอเวทย์มนต์ ซึ่งรู้จักกันในนามว่า “zvibanda” หรือ “quinbanda” หรือ “gangas” เชื่อกันว่าเป็นผู้ที่ทรงวิญญาณของผู้หญิงเอาไว้ และจะสามารถถ่ายทอดอำนาจนี้ไปยังผู้สืบทอดที่เป็นผู้ชายโดยผ่านการร่วมเพศทางทวาร

กลุ่มชนแอฟริกาที่ใช้ภาษาบันตู (Bantu) ซึ่งอาศัยอยู่ในประเทศกาบอง แคมมารูนในปัจจุบัน มีประเพณีการร่วมประเวณีระหว่างเพศเดียวกัน (homosexual intercourse) หรือเป็นที่รู้จักกันในนาม “bian nku ma” กล่าวกันว่า เป็นยาสำหรับการสร้างความมั่งคั่งร่ำรวยโดยผ่านกิจกรรมทางเพศระหว่างผู้ชาย

ชนเผ่า Zande ในประเทศซูดาน มีประเพณีให้ทารกแต่งงานกับเด็กผู้ชายได้ พร้อมทั้งมีการจ่ายค่าสินสอดให้กับครอบครัวของเด็กผู้ชายนั้น และเมื่อเด็กคนนั้นเติบโตขึ้นเขาก็จะกลายเป็นนักรบและสามารถที่จะแต่งงานกับเด็กผู้ชายได้ดังที่เขา

⁴ Colin Stewart (Jan 30, 2014), “21 Varieties of Traditional African Homosexuality” สืบค้นจาก <https://76crimes.com/2014/01/30/21-varieties-of-traditional-african-homosexuality/>

Sylvia Tamale (April 26, 2014) “Homosexuality is not un-Africa” สืบค้นจาก <http://america.aljazeera.com/opinions/2014/4/homosexuality-africamuseveniugandanigeriaethiopia.html>

เคยถูกกระทำมา ในเผ่าเดียวกันนี้ ยังยอมรับความสัมพันธ์แบบเลสเบียนหรือหญิงกับหญิงที่เกิดขึ้นในครอบครัวที่มีภรรยาหลายคนด้วย นอกจากนี้ยังมีรายงานว่า การแต่งงานระหว่างหญิงกับหญิงรวมถึงการจ่ายค่าสินสอดให้ด้วย เป็นประเพณีที่ปรากฏขึ้นมากกว่า 30 ชนเผ่าในสังคมแอฟริกา ได้มาตั้งแต่ประเทศไนจีเรียไปจนถึงประเทศเคนยาและประเทศแอฟริกาใต้⁵

หากจะพิจารณาในแง่ของภาษา ภาษาดั้งเดิมท้องถิ่นของชาวเผ่าในบางพื้นที่ มีคำศัพท์ที่ใช้เรียกหรือระบุความสัมพันธ์ของเพศเดียวกัน หรือคนที่ทำตัวผิดเพศเอาไว้ ดังเช่นในประเทศอูกันดา ชนเผ่า Teso ทางตะวันออกและเผ่า Karamajong ทางตะวันออกเฉียงเหนือของอูกันดา มีคำศัพท์ว่า “muduko dako” หมายถึง สถานะเพศทางเลือก คือผู้ชายที่อรรถร้ออันแจ่มใสมือหญิง และได้รับการปฏิบัติเสมือนเป็นผู้หญิง รวมทั้งสามารถที่จะแต่งงานกับผู้ชายด้วยกันได้ โดยไม่ได้รับการต่อต้านหรือกีดกันใดๆ ทางสังคม ในภาษา Wolof ซึ่งพูดกันแพร่หลายในประเทศเซเนกัล ผู้ชายรักร่วมเพศในภาษา Wolof รู้จักกันในนามว่า “gor-dien” (ผู้ชาย-ผู้หญิง) มาช้านานแล้ว⁶ ทางตะวันตกของประเทศแอฟริกาใต้ที่เรียกว่า Khoikhoi ใช้คำว่า “koetsire” เพื่อบรรยายถึงผู้ชายที่เปิดกว้างกับผู้ชายคนอื่น และคำว่า “soregus” เป็นคำที่ใช้เรียกมิตรภาพระหว่างผู้ชายที่มีการสำเร็จความใคร่ให้เพศเดียวกัน (same sex masturbation)⁷ ภาษาดั้งเดิมเหล่านี้เป็นเครื่องยืนยันว่าความสัมพันธ์ระหว่างเพศเดียวกันและคนข้ามเพศ ปรากฏขึ้นมาเป็นเวลานานแล้วในแอฟริกา

ความคิดที่มองว่า การรักเพศเดียวกัน หรือการแสดงอัตลักษณ์ทางเพศที่ตรงกันข้ามกับสรีระของตนเองเป็นสิ่งที่ผิดธรรมชาติ จนกระทั่งกลายเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมายนั้น เพิ่งจะมีมาหลังจากการเข้ามาของจักรวรรดินิยมตะวันตก ซึ่งนำเอาศาสนาเข้ามาในทวีป ศาสนาที่เปลี่ยนความเชื่อดั้งเดิมของคนแอฟริกันที่สำคัญสองศาสนา คือ ศาสนาคริสต์และศาสนาอิสลาม ต่อมาได้กลายเป็นศาสนาประจำชาติที่ประเทศแอฟริกาส่วนใหญ่ นับถือ

คัมภีร์ไบเบิลของศาสนาคริสต์กล่าวไว้ว่า ความสัมพันธ์ของเพศเดียวกันเป็นสิ่งที่ผิดธรรมชาติ และเป็นตราบาป หากเกิดขึ้น บาปอันนี้มีโทษเป็นแค่เรื่องส่วนตัวที่ใครทำแล้วรับผิดชอบเท่านั้น แต่หากเกิดขึ้นแล้ว สังคมนั้นบ้านเมืองนั้นต้องรับผิดชอบด้วย และต้องถูกลงโทษ อาจถึงขั้นทำให้บ้านเมืองพินาศล่มจม หรือกองทัพต้องพ่ายแพ้ศัตรูได้ ดังนั้นการกระทำเช่นนี้ถือเป็นเรื่องใหญ่ของบ้านเมืองเลยทีเดียว⁸

⁵ Bernardine Evaristo (March 8, 2014) “The Idea that African Homosexuality was a Colonial Import is a Myth” **The Guardian**, สืบค้นจาก <https://www.theguardian.com/commentisfree/2014/mar/08/african-homosexuality-colonial-import-myth>

⁶ Sylvia Tamale, (April 26, 2014)

⁷ Bernardine Evaristo (March 8, 2014)

⁸ Obasola, Kehinde E. (March 2013) “An Ethical Perspective of Homosexuality Among the African People” **European Journal of Business and Social Sciences**, Vol 1, No” 12, pp 80-81 และ

คัมภีร์อัลกุรอานของศาสนาอิสลาม มีการกล่าวประณามความสัมพันธ์แบบรักร่วมเพศ ว่าเป็นสิ่งที่ผิดวิสัยของมนุษย์ใน การสมสู่ทางเพศที่พระองค์สร้างเพศหญิงชายขึ้นมาเพื่อการสืบพันธุ์ การสมสู่เพศเดียวกันเป็นการทำอีกเพศหนึ่งทำให้ มนุษย์สูญพันธุ์ ซึ่งเป็นการละเมิดและฝ่าฝืนกฎบัญญัติของพระเจ้า⁹

ความเชื่อของทั้งสองศาสนาดังกล่าว เข้าครอบงำ ประเพณี ศีลธรรม กฎหมาย และระบอบการปกครองแบบดั้งเดิมของทุก พื้นที่บนทวีปแอฟริกาต่อเนื่องยาวนานจนถึงทุกวันนี้ ผู้คนแทบจะลืมไปแล้วว่าในวัฒนธรรมดั้งเดิมของแอฟริกา ความสัมพันธ์ระหว่างเพศเดียวกันและคนข้ามเพศ ไม่ใช่ของแปลกปลอมหรือแปลกใหม่ในทวีปนี้แต่อย่างใด

สรุปคือ สิ่งที่จะวันตกนำเข้ามาสู่ทวีปแอฟริกา นับตั้งแต่การเข้ามาในยุคของการล่าอาณานิคม ไม่ใช่วัฒนธรรมรักร่วมเพศ ตามที่ผู้นำของประเทศแอฟริกาซึ่งต่อต้านเกย์เลสเบียนและคนข้ามเพศกล่าวอ้าง แต่ทว่าเป็นวัฒนธรรมของการไม่ยอมรับ ความแตกต่างของความสัมพันธ์ระหว่างเพศเดียวกันและการแสดงอัตลักษณ์ทางเพศต่างหาก รวมถึงการสร้างมาตรการ และกฎข้อบังคับเพื่อตรวจสอบปราบปราม และที่ยิ่งแย่ไปกว่านั้นคือ การทำให้ความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นเรื่องผิด กฎหมายหรืออาชญากรรมร้ายแรงดังปรากฏอยู่ในกฎหมายของหลายๆประเทศในแอฟริกา

Key word แอฟริกากับการรักร่วมเพศ วิถีชีวิต มัธยมการรณ์ เกย์เลสเบียนและคนข้ามเพศ

รศ. ดร. กิตติศักดิ์ ปรกิติ (2527 ไตรมาส2) “ตำนานรักร่วมเพศ “ วารสารนิติศาสตร์ ปีที่13 ฉบับที่ 2 2527, หน้า 85-90 สืบค้นจาก <http://www.tulawcenter.org/knowledge/content/182>

⁹ มุสลิมไทยโพสต์ (11 ธ.ค. 2557) “อิสลาม ห้ามรักร่วมเพศเดียวกัน ละเมิดอัลกุรอาน” สืบค้นจาก <http://islamhouse.muslimthai.com/main/index.php?page=sub&category=53&id=19550>

บรรณานุกรม

มุสลิมไทยโพสต์ (11 ธ.ค. 2557). อิสลาม ห้ามรักเพศเดียวกัน ละเมิดอัลกรุอ่าน. สืบค้นจาก

<http://islamhouse.muslimthai.com/main/index.php?page=sub&category=53&id=19550>

รศ. ดร. กิตติศักดิ์ ปรกติ (2527 ไตรมาส2). ตำนานรักร่วมเพศ. วารสารนิติศาสตร์ ปีที่13 ฉบับที่ 2 2527, หน้า 85-90 สืบค้นจาก

<http://www.tulawcenter.org/knowledge/content/>

AFP (November 22,2016). African Nations fail to block UN’s first- ever LGBT expert. สืบค้นจาก

<http://tribune.com.pk/story/1239150/african-nations-fail-block-uns-first-ever-lgbt-expert/>

AFP (November 5, 2016) .African States demand UN suspend LGBT expert. สืบค้นจาก

<http://us.pressfrom.com/news/world/-2279-african-states-demand-un-suspend-lgbt-expert/>

Bernardine Evaristo (March 8, 2014).The Idea that African Homosexuality was a Colonial Import is a Myth. **The Guardian** สืบค้นจาก

<https://www.theguardian.com/commentisfree/2014/mar/08/african-homosexuality-colonial-import-myth>

Colin Stewart (Jan 30, 2014).21 Varieties of Traditional African Homosexuality. สืบค้นจาก

<https://76crimes.com/2014/01/30/21-varieties-of-traditional-african-homosexuality/>

Deborah P. Amory (April 04, 2013) .Homosexuality in Africa Issues and Debate. **A Journal of Opinion** (Vol 25, No.1) สืบค้นจาก

[file:///C:/Users/user/Downloads/Homossexualidade%203%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/Homossexualidade%203%20(1).pdf)

Harry Dugmore (June 11,2015).Why anti-gay sentiment remains strong in much of Africa.

The Conversation สืบค้นจาก

<http://theconversation.com/why-anti-gay-sentiment-remains-strong-in-much-of-africa-42677>

Obasola, Kehinde E. (March 2013).An Ethical Perspective of Homosexuality Among the African People. **European Journal of Business and Social Sciences** (Vol. 1, No. 12).

Sylvia Tamale(April 26, 2014). Homosexuality is not un-Africa. สืบค้นจาก

<http://america.aljazeera.com/opinions/2014/4/homosexualityafricamuseveniugandanigeriaethiopia.html>

